

BLANDT BOGELSKERE

AF K. F. PLESNER

I form af en samtale mellem tre bogvenner, »den gamle herre«, »kenderen« og »doktoren« behandler dr. phil. K. F. Plesner forskellige bogsamler-spørgsmaal.

I

Det er en stadig gåde og genstand for gætning, hvem det egentlig er, der køber bøger hertilands, køber digte og essays, inkunabler og førsteudgaver, særtryk og fremmed litteratur. Hver af os kender almindeligvis kun en enkelt eller ganske få, vi vilde ære med navnet bibliofil, bogelsker, en som ikke blot er samler, men yder et personligt arbejde med at skaffe, iklæde og ordne netop de bøger, måske i særlige udgaver eller endda eksemplarer, han just ønsker at eje. Der er ingen forening, ikke egentlig noget tidsskrift som sammenknytter et flertal af hjemlige bogsamlere. De fleste hygger sig i hver sin hule, med en ganske snæver kreds til at dele glæden ved deres skatte. Hvert øjeblik dukker ganske vist en ny samler op, en grosserer, en håndværker, eller hvem det nu kan være — men først når han er død, og hans samling skal gennem auktionsbordets begravelse, for at genopstå som levende led i andre samleres biblioteker.

Tiden er vel heller ikke til kraftigere livsytringer — rent bortset fra, at bogvenner, ligesom fritænkere, nok mest er folk, som ikke ynder kirker, dogmer eller uniformering. Man byder ikke hvem-somhelst til gæst i sin bogsal, bryder sig heller ikke om at fremlægge sine bedste skatte, hvor støv og lys kan fortære dem, men luner sig gerne bag sine egne reolklædte vægge, tager en nyerhvervelse frem og fryder sig, når en ven og fælle varsomt lader sin hånd glide ned over bogens ryg, inden han åbner den, og søgende arbejder sig frem over forsats og smudstitel, til han fastslår udgivelsesår, forlægger, trykfejl og eksemplarets hele, mere eller mindre beundringsværdige stand.

Og dog er det med bibliofili som med jagt: sport nok at nedlægge det ædle vildt, men alligevel næsten bedre bagefter at drøfte træffere eller fejl-skud og helst krydre sin beretning med kraftige anekdoter og spændende overdrivelser, alt sammen i et fagsprog, der lyder som mesopotamisk i profane øren.

Det var Charles Nodier, — og om overhovedet nogen, havde han ret til at tale med i denne sag —

der hævdede, at næst glæden ved at eje bøger fandtes ingen større end at tale om dem. Som nummer tre kunde man så måske nævne glæden ved at lytte, når en anden taler derom, kyndigt og fint.

På dansk har desværre så få gjort os delagtige i denne sidste fryd. Emil Hannover lagde for, og han var jo god nok, selvom hans lille afhandling nu forekommer lidt elementær og forældet. Derimod er Elberlings *Breve fra en Bogelsker* stadig en kilde til belæring og opbyggelse og fylder sin velfortjente æresplads på bogelskerens hylde — oftest ved siden af den lange men af indhold noget uensartede række *Aarvog for Bogvenner* og dens fortsættelse med *Bogvennen* her.

Ja, hvem samler og elsker bøger under vore beskedne kår? Og hvordan samles der? Er vore bogelskere også boglæsere, er vore lærde også bibliofiler? Og hvad er bibliofili? Sådant kunde man blive ved at stille spørgsmål; og har man set en del danske bogsamlinger, kunde man også nok give svar på enkelte af dem — medens billeder af bogfyldte stuer og bogglade mennesker glider forbi ens indre blik.

Jeg vil søge i farten at fæstne et par af disse billeder på papiret, i knappe omrids tegne en skitse af tre private, meget private, bogsamlinger her i staden, og af de mænd, hvis kundskaber og kærlige flid har bygget dem op gennem en lang række år.

De er alle tre noget ved musikken, har selv en mere eller mindre nær tilknytning til øjeblikkets bogproduktion, og kan derfor ikke tages som typer på „den almene læser“, ikke bidrage synderligt til forklaring af, hvordan årets succesforfatter når sit kæmpeoplæg, eller hvem der aftager Wallace og Morten Korch. Litterært er de fagmænd; men som samlere, bogelskere og bogbrugere, for ikke at sige bogslugere.

Ære den som æres bør: først er der *den gamle herre*, en anset mand, som dog 'nu har sin livsgærning bag sig. Han bor i en stor lejlighed i den indre by, hvor to bogsale rummer hans fornemme

bibliotek paa en 5—6000 bind. Da intet er ligegyldigt deri, vil man sjældent forgæves søge noget af virkelig betydning. Bliver et bibliotek væsentligt større, taber det nødvendigvis sit personlige præg, — da enkeltmand næppe inderligt vil formå at tilægge sig stort mere.

Den gamle herres bibliotek er, med en *contradictio in adjecto*, et skønlitterært universalbibliotek, hvori den gennem tiderne prøvede og godkendte klassikerkanon udgør hovedstammen, så han ikke blot er den tilfældige ejer af mange og kostbare bøger, men skaber og besidder af en virkelig samling. At en slig kanon findes og har gyldighed, vil næppe nogen samler nægte; men personlig smag og interesse kan skyde stykker ud og føje andre ind, så samlingen bliver vidnesbyrd om en kulturpersonlighed på et bestemt tidspunkt. Fastest ligger vel den almen-europæiske række; men også indenfor den nordiske litteratur er visse retningslinier på forhånd givet.

Skal man under ét særtegne den gamle herres samling, kan man sige, at den vidner om klog og bevidst *bogpleje*. Både af dansk og af udenlandsk udgør originaludgaverne så langt hovedparten, selvom fx. illustrerede udgaver fra det attende århundrede, som Bouchers Molière (1734) og Fermiers *généraux*-udgaven af Lafontaine, også finder plads, såvelsom ganske enkelte moderne luxustryk.

Man går og ser sig glad i et sligt bibliotek, der nok tør betegnes som noget ret enestående på disse breddegrader: næsten altid fejlfrie eksemplarer — som man tør håndtere og kæle for ganske efter behag; meningen er jo ikke, at ejeren og hans gæster længselsfuldt skal kikke ind bag utilgængelige ruder, men med alle sanser nyde bogværkerne som en fuldendt forening af åndsværk og håndværk.

Dertil kommer ydermere, at den gamle herre ikke blot er bibliofil — og bibliosof — men også biblio-autografil: i så langt de fleste af bøgerne findes indhæftet breve og autografer af forfatterne, Voltaire og Pope, Klopstock og Kingo — en samling som i penge næppe er stort mindre værd end de bøger, bag hvis bind de finder husly.

Men en sådan samlings værd kan ikke udregnes i penge alene. For det er jo langt fra gjort med bare at købe ind og stille op. Ved skønsomt valg og omhyggelig bogpleje kan den kyndige bogkender skabe nye samlerstykker — som, sans *comparaison*,

fordum Grolier og De Thou, eller herhjemme Luxdorph og Hielmstjerne. Og hvilken sum af solid bibliografisk viden forudsætter den ikke; hvilken række af skiftende held og uheld, af ævne til at slå til i rette øjeblik; ja, og hvor mange timers kærlighedsfuldt arbejde er ikke nedlagt heri. For at bygge en slig samling op må man være et stort stykke af en videnskabsmand og et endnu større stykke af en kunstner — og endda skal der jo, efter de to andre bogelskeres opfattelse, en grumme hoben penge til.

De er nemlig begge yngre mænd, i midten af trediverne, med en solid uddannelse, som de ganske vist på dette felt væsentligst har måttet skaffe sig selv; og deres samlinger er skabt for en ret beskeden penge.

Den ene, som jeg vil kalde *kenderen*, er opfødt i bibliofile traditioner; flere slægtled igennem har de fleste i familien ikke blot vidst at skatte en bog efter dens værd, men også at udtrykke sig i skrift med stil og styrke. Allerede ganske ung havde kenderen en omfangsrig og ganske pæn bogsamling, men i årenes løb er den skrumpet ind, så den nu kun tæller en godt 500 bind — men er rigtignok samtidig voxet betydeligt såvel i indre som ydre værd. Hvis han lever, til han fylder støvets år, undgår han næppe igen at nå op på de 1000 bind; men så vil det også være en samling så kræscent udsøgt som sjældent nogen herhjemme. Kun få er nemlig de danske bogsamlere, som har kunnet modstå fristelsen til at sprede sig, som efter en ubrydelig fast plan har gennemført en skarpt afgrænset specialsamling. Andreas Dolleris nåede det fuldt afrundede med Johannes Ewald og Ludvig Bødtker, Mario Krohn tilstræbte det fornemst udvalgte af dansk guldalderdigtning; men har mon nogen hidtil forsøgt efter samme udvælgelsens princip at skabe en udenlandsk samling herhjemme?

Mens den gamle herre har ønsket at eje netop de bøger, han holder af, dem alle og ikke flere, så er kenderen samler fremfor nogen. Han læser meget og mangelunde; men hvad der ikke ligger indenfor hans samlerfelt, får ialfald ingen blivende plads i hans samling. Denne består, bortset fra litterære og bibliografiske håndbøger, væsentligt af moderne franske illustrerede luxusudgaver, nummererede eksemplarer, på håndgjort papir, indbundet i smukke personlige bind, samt af en ret betydelig samling moderne fransk kritik, ligeledes i aftræk på godt papir. Kun få steder her i landet kan man

fyldigere studere kunstnere som Chas Laborde, Siméon, Laboureur eller Dignimont. I en del exemplarer findes foruden de faste illustrationer også *avant la lettre*-aftryk på japan- eller kinapapir af hele serien. Af ældre fransk digtning, som er fremkommet i slige luxustryk, ejer kenderen kun dem, der i særlig grad står hans hjerte nær; hovedparten udgøres af vor tids betydeligste skribenter, Proust og Gide, Paul Valéry og Valéry Larbaud, Mauriac, Carco, Giraudoux, og hvad de nu allesammen hedder, som den dag i dag gør Frankrig til den førende kulturstat i Europa.

Skal der viden og omsigt til at planlægge og gennemføre en samling som den gamle herres, så kræves disse egenskaber om muligt i endnu højere grad til en så specialiseret samling som denne. Man må have set illustrationsprøver i kataloger, kende andre af kunstnerens værker, drage sine slutninger fra forlagets standard i det hele, stadig følge med, ikke lade nogen lejlighed til belæring gå fra sig, købe ind og sælge ud igen, tegne bind som passer til tekst og illustrationer, vælge skind og papir, handle dristigt eller vente årevis med tålmodighed . . . Og hvad har man så ud af det hele? En bogsamling, som ikke engang kan kaldes et bibliotek. Nej, en fin og smuk samling kunstindustri, et kræsent udvalg af fransk bogkunst fra dens anden guldalder. For det lader sig ikke nægte, at bogfrembringelsen i Frankrig atter har nået samme håndværksmæssige dygtighed og æstetiske kultur som i det attende århundredes store tid. Og som pengeanbringelse er disse bøger ingen ringe vare, når blot man vil formå at holde dem tilstrækkelig længe.

Som der drittes im bunde nævner jeg endelig *doktoren*. Han ved knap, om han tør kalde sig bibliofil; men en bøgernes elsker er han så godt som nogen, og hans viden, både teknisk og litterært, er ikke så ringe endda. Hans bibliotek rummer allerede henved 4000 bind, og han siger, at hans yndlingsbeskæftigelse er at være bibliotekar hos sig selv, ja når overmodet griber ham, endda, at han ikke kunde finde nogen bedre hverken til at føre de tre kataloger, der i følge håndbøgerne bør findes i ethvert velordnet bibliotek, eller til at rense og passe bøgerne.

Doktoren er videnskabsmanden i dette bibliofile selskab og vel bibliofil for så vidt, som han ejer og samler på gode og smukke bøger. Heller ikke hans

samling er en blot tilfældig bogmasse, men udgør en indre, faglig enhed; han er bognytter — og først i anden række bognyder. Hos ham, som hos den gamle herre, dannes grundstammen i biblioteket af den faglige og litterære klassikerkanon; men istedenfor på originaludgaver har han lagt hovedvægten på moderne, velkommenterede standardudgaver, der ganske vist helst må være tiltalende udstyret, men først og fremmest skal indeholde alle fornødne oplysninger — den slags udgaver, som vi på dansk næppe besidder stort andre af end Arlauds Baggesen og Morten Borups J. P. Jacobsen.

Doktoren er følgelig en hund efter håndbøger, bøger om bøger, eller bedre endnu: bøger om bøger om bøger. Af litteraturhistorier, forfatterlexika og bibliografier ejer han så godt som alt, hvad han skal bruge. Han glemmer nemlig kun sjældent, at hans samling er et brugsbibliotek. Derfor holder han også mest af de samlede værkers lange rækker: Goethe fylder to hylder, Voltaire tre og Shakespeare midt imellem, hvilket naturligvis ikke hindrer, at man nu og da på hans reoler kan finde en sjælden originaludgave eller et moderne luxustryk — som han måske har kunnet erhverve forholdsvis billigt eller ved arv og gave, eller når de byder den eneste eller bedste tekst. Han hober ikke gærne alt for mange udgaver op ved siden af hinanden; men der er et par enkelte, yngre og ældre, forfattere, som han, delvis af videnskabelige årsager, samler rent bibliofilt og efter mere omfattende mål. Desuden har han en bunke særtryk og udsnit, småting som ikke er overvældende meget værd i penge, men som det kræver tid og tålmod at samle, og som dels giver en vis videnskabelig fuldstændighed, dels er rare at have ved hånden. Dem klæber han selv ind i en smagfuld karton, hvilket er klædeligt og navnlig billigt.

For ganske vist holder han af smukke bøger, men midlerne har altid været temmelig små, og det sker ikke så sjældent i de senere år, at en tarvelig godtkøbsudgave må vige for en ny og smukkere. Men der er endnu mange af de gamle pjalter fra studietiden, som venter på en værdigere afløser; og selvom væggene i hans rummelige bogsal ingenlunde virker uindbundet, trænger mange bøger dog stadig til indbinding, ikke hellæder eller anden luksus, men mest de pyntelige og stærke papirbind, man nutildags atter kan få så mange smukke tegninger til.

Også doktoren vil vel, om han får lov at leve, og tiderne ikke bliver altfor slette, i årenes løb nå op imod det dobbelte antal bind; og allerede nu er der ikke så meget af det, der virkelig vejer, som ikke findes på hans hylder, noget i nette, andet i endda særdeles pæne eksemplarer.

Jeg har fortalt om disse tre bogelskere, ikke blot fordi de hyppigt mødes og glæder sig ved hinandens herligheder eller udvexler deres erfaringer — samtaler som i parentes bemærket oftest begynder ved dagen og vejen, politik og andet, som fanger i tiden, derpå glider videre til bøgerne og omsider ender ved det rent og evigt menneskelige — nej, jeg har valgt dem, fordi de så typisk repræsenterer tre arter af bogelskere og -samlere. Ingen af dem sanker i lade blot for at dække sine vægge med et smukt og dyrt tapet; ingen af dem glemmer nogensinde, at en bog, dens text og billeder, først og fremmest er et åndsværk og kun i anden række et stykke kunsthåndværk og en skønhedsværdi. For dem alle tre er bøger, som Goethe sagde, „die Organe eines höheren Interesses“. Alle tre fylder de hæderligen deres stilling i samfundet uden at sky dens møje og besvær, alle tre ønsker de i alvor og ydmyghed fremfor alt at udvikle sig stadig videre og højere som kulturpersonligheder, og alle tre nærer de en dyb og kærlig taknemmelighed mod deres tavse hjælpere på denne snævre sti, far from the madding crowd. Men hvem af dem, der elsker sine bøger højest, tør jeg ikke afgøre, og det morsomme er, at skønt de så udpræget følger hver sin vej, så har de dog i deres interesser så meget fælles og er så vidtsynte og forstående, at de glade og gerne erkender hinandens samlinger og hinandens værd som gode bibliofiler, tre vælige bogelskere for herren.

II

Efter en beskeden smørrebrød går de tre bogelskere atter ind i biblioteksværelsets lune hygge. Kenderen går forrest og gnider sig i hænderne:
— Der er nu rart i sådan en bøgernes by, in urbe librorum. Gud ved forresten, hvor egentlig det udtryk skriver sig fra?

Doktoren er kommet lige efter ham og er allerede i færd med at skære spidsen af en cigar:

— Vor ven, M. Sylvestre Bonnard, Medlem af

Institutet, førte jo mangel lærd og opbyggelig samtale med Hamilcar, sin kælné hankat, om den tavse og trygge ro i bøgernes by. Oprindeligt stammer vist udtrykket fra en eller anden latinsk forfatter; men jeg har aldrig selv kunnet finde det. Det vigtigste er jo også, at den, der engang har vundet borgerret i bøgernes by, aldrig vil kunne udvandre.

Også den gamle herre er nu kommet ind, har slukket i loftet, tændt et par stålampes og set til, at det hele materielle grundlag er i orden for en stilfærdig og bogkyndig dialog. Doktoren har imidlertid lagt beslag på skrivebordsstolen, trukket lampen nærmere til sig, anbragt askebægeret og sin whisky bekvemt indenfor rækkevidde, og de andre er klar over, at han har skrevet et eller andet, som han gerne vil læse op. Da de er faldet til ro i hver sin lænestol, begynder han i let docerende tone:

— „Austin Dobson his books“ — som der står på hans gammelmodige og noget vel store exlibris — hører til de værker om mit kære attende århundrede, som jeg stadig vender tilbage til. Han var en sand bogelsker, en fin kender, som ikke yndede lærd pedanteri, men har indfanget ikke så lidt af det galante århundredes stilfulde elegance ikke alene i sine litterære essays, men også i sine graciøse smådigtes blanke og skrøbelige porcelænskunst. Jeg oversatte et af dem forleden og har taget det med, om De bryder Dem om at høre det?

De andre nikker blot bekræftende; og han tager et ark papir frem og læser:

Mine bøger
efter
Austin Dobson.

De dvæler i duften af kamfer
i et skab af den ædleste smag;
det er første udgaver med trykfejl,
til kendes og samlers behag.

Der er guldene helpergamentbind,
oaseged, niger, chagrin,
med guld- eller blindtrykte sider,
Elzevir, grand papir og velin;

Le Gascon, Padeloup eller Hedberg,
sligt kan nok gøre elskerens ør;
de er kostbare, fine og skønne —
samle støv gør de dog nu som før.

For den række jeg skatter, står hisset
på den fyrretræs, åbne reol;
de er slidte og løse i ryggen,
tobaksbrune, falmet af sol.

Montaigne, hvis shirting slår buler,
en ynkeligt skæv Levertin,
en Horats, som er ormædt og gammel,
og Holberg — alt andet end fin.

Rabelais, som blev købt for en femmer,
en ækelt beskaaret Molière —
dog de andre, dem åbner jeg aldrig,
men jeg læser med lyst disse her.

Efter oplæsningen sidder de tavse en lille tid,
pulser på cigarerne og nipper til whiskyen. Så
siger doktoren, ligesom undskyldende:

— Noget er der jo om det. Selv har jeg også
pragtnumre stående, som jeg sådan set sagtens
kunde undvære. Skal jeg læse Senecas breve, så
bruger jeg dog Gertz' oversættelse og ikke Birgitte
Thotts. Og da jeg forleden dag læste *Wahlverwand-*
schaften i originalen istedetfor i min moderne ud-
gave, som er meget klarere og læseligere trykt, syn-
tes jeg næsten . . . skønt der nu alligevel er noget
uhåndgribeligt førstehånds . . . ja, det kan trods
alt godt være, at jeg følte mig Goethe ligesom en
smule nærmere ved det . . .

Han standser og ser sig halvt forlegent om, til
den gamle herre kommer ham til hjælp:

— Det gjorde De sikkert. Jeg har altid foretruk-
ket denne direkte forbindelse med en tid og dens
bogmonumenter. Hvor tilfredsstillende en mo-
derne udgave end kan være, så foretrækker jeg
fx. det exemplar af *Phantasterne*, forfatteren selv
har haft i sin hånd og skrevet i til gamle Sibbern.
Det er rigtigt nok, at det ikke gælder en viden-
skabelig tilegnelse, men en intuitiv og følelses-
betonet. Og et Padeloupbind —

— Ja, bind, siger kenderen, jeg har forresten lige
fået Fermiers généraux-udgaven af Lafontaines
Contes i et meget smukt Derôme-bind.

De andre ser vantro og forbløffet på ham.

— Det er løgn, siger så doktoren; for det har De
ganske simpelt ikke råd til.

— Det var et fælt udtryk, der dør undslap Dem
tændernes gærde. Kenderen smiler hemmeligheds-
fuldt. Jeg sagde ikke, det var et gammelt Derôme-
bind, og heller ikke hvilken Fermiers généraux-

udgave. Har De lyst et øjeblik, så skal jeg vise
Dem, at også jeg kan docere?

Disse franske generalforpagtere under l'ancien
régime kunde ganske vist sætte adskilligt mere på
deres bøger end De og jeg. Den udgave af Lafon-
taines *Contes*, de bekostede, udsendtes i 1762 først
til abonnenterne i et prøvetryk, som for største-
delen blev tilintetgjort. Det har allerede Eisens 80
helsidesstik og Choffards vignetter og culs-de-
lampe, men desuden flere stik som af kunstneriske
eller moralske grunde senere blev ændret eller helt
forkastet. Et ordentligt exemplar af dette prøve-
tryk får De ikke under 4000 fr.

Allerede samme år udkom den rigtige udgave
— ja, De kender den jo begge to — et af bogkun-
stens storværker. I et helt fejlfrit Derôme-bind har
jeg hos en fransk antikvar set den averteret til
28000 fr. Til gengæld gik for kort tid siden en „by
no means bad copy“ hos Sotheby i London for
£16 10s.; men de store udenlandske samlere er jo
langt mere nøjeregnende med en bogs hele tilstand,
end vi gennemgående er herhjemme.

— Af gode grunde, afbrød den gamle herre; for
det er jo meget begrænset, hvad der i det hele
taget findes af ældre danske bøger i bind, som en
fransk eller engelsk samler vilde godkende som
ulastelige. Vore samlere har måske nok på Thotts
og Suhms tid kunnet måle sig med de fremmede,
men vore bogbindere i det store og hele ikke.

— Ganske rigtigt, og derfor må vi nødvendigvis
også være mindre kritiske. Nå, selv efter den fran-
ske enevældes forhold var Fermiers généraux-ud-
gaven en dyr bog; og det er klart, at der snart
blev udgivet et eftertryk. Det kom i 1777 og
ligner forbavsende godt, selv om det jo nok kan
ses, at illustrationerne er kopier og mindre fint
udført. En pæn bog, som man godt kan være
bekendt at have stående, men ikke mere end en
700 fr. værd.

De to første tryk kom i Amsterdam, eftertrykket
i Paris — men uden stedsangivelse — og samme-
steds blev den i 1792 også genoptrykt: ny tekst og
ikke blot alle de tidligere billeder efter de originale
plader, men også en hel række, der ikke tidligere
var blevet anvendt. Man kan næsten sige, at denne
udgave med hensyn til illustrationerne er den bed-
ste, og dog ligger dens pris „kun“ mellem 3 og
4000 fr. — Ok ja, man kunde blive ved — det var
til at skrive en hel bog om.

— Men hvad er det da for en udgave, De har købt, spurgte den gamle herre.

— Ingen af dem, men et nytryk, som en af de fineste attende-århundrede-kendere, Van Bever, i 1922 udgav hos Crès, og hvor illustrationerne ikke er faksimilerede, men aftryk af de originale plader, som opbevares i Bibliothèque Nationale. Hele fem mere end i den rigtige udgave. Der er taget 390 eksemplarer på stort papir. Det er et af dem, jeg har fundet, for 300 fr. ganske vist; og så har jeg efter et katalog aftegnet et aldeles henrivende Derômebind, som jeg har ladet min dygtige unge bogbinder udføre. Jeg vil sige Dem, at i skønhed står det ikke tilbage for det originale værk.

— Ja, ja, men med de højsalige skatteforpagtere har den nu alligevel ikke noget at gøre, mente den gamle herre. Det er ikke en, som har været i smukke kvindehænder fra l'ancien régime . . .

Efter en ny tavshed, hvor de nok sad og drømte om smukke kvinder og bløde skind, var det atter doktoren, som brød tavsheden:

— Det attende århundredes franske bogkunst bliver man nu aldrig træt af. Holder De af at docere Fermiers généraux, så er jeg ikke mindre optaget af Kehl-udgaven af Voltaire. Jeg fryder mig daglig over mit eget eksemplar . . .

— Ja, et ordentligt chatol er det, svarede kenderen.

— Det er det, ja: 70 statelige oktavbind. Samtidig blev der trykt en petit in-8° i 92 bind, som jeg aldrig har set. Og den store skal endda findes på hele fem forskellige slags papir, hvoraf de to ringeste er uden Moreau le Jeunes illustrationer. Jeg har engang set den på stort papir — den fyldte uhyggeligt! Så jeg kan godt forstå, at Beraldi foretrak et eksemplar sur petit papier — efter billedet at dømme ser den nydelig ud — og trykket er jo den samme kraftige Baskerville-type.

— Næh, sagde den gamle herre, jeg vilde nu ikke påtage mig at skaffe husrum til den. Ialfald kun på én betingelse: Beaumarchais lod trykke eet eksemplar i kvart på hollandsk papir og indbinde efter tegning af Moreau til Katharina II. På en eller anden måde, som jeg ikke husker, var det kommet i baron Doubles eje, blev solgt til kejserinde Eugenie og brændte med Tuilerierne. Jeg har engang set noget om, at det alligevel skulde være blevet frelst og ukendt befinde sig i Berlin. Se, det

vilde jeg godt have, hvis historien ellers er sand — men det er den nok ikke.

— Jeg bryder mig ikke om disse vældige værker på hollandsk papir, sagde kenderen, de fylder så meget. Må jeg så hellere bede om india- eller endda japanpapir.

— Det er ialfald en virkelig god idé med aftryk på særskilt papir, sagde doktoren, som havde rejst sig og stod med cigaren dinglende i den ene mundvig og bladede i et skrivepapireksemplar af Oehenschlægers *Poetiske Skrifter*. Dette med kun at lade en bog trykke i 25 eller 50 eksemplarer forekommer mig at være et lovlig udemokratisk indfald og i strid med bogens egentlige opgave som kultur-spreader. Derimod er det rimeligt, at lysthavende kan få en bedre vare for højere pris. Allerede Christian III vides at have samlet på bøger trykt på pergament; og Frederik III, det kongelige biblioteks bibliofile stifter, foretrak overalt eksemplarerne på det bedste papir, selvom han måtte bløde en del mere for dem. Om Jacob Hegel siges det jo, at han lod tage nogle ganske få aftræk på japanpapir af hver bog, han udgav. Det findes også både af Salmonsen og den store danske ordbog, og jeg kender ialfald een forfatter, som regelmæssigt bekoster en sådan særudgave af sine ting.

— Hvornår mon det forresten første gang er blevet benyttet herhjemme, spurgte den gamle herre. Da det ikke lod til, at nogen af de andre kunde oplyse noget om det, fortsatte han: Det vilde være en værdig opgave for en dygtig bibliograf at udarbejde en fortegnelse over hvilke danske bøger, der kendes særudgaver af på godt papir — blot før 1900. Selv har jeg fx. ikke vidst, at der var taget aftræk af de to sidste af Ingemanns historiske romaner, før jeg tilfældigt stødte på dem og købte dem.

— Det lader heller ikke til, at sagen i særlig grad interesserer vore bogsamlere og antikvarer, sagde doktoren. Jeg har fx. aldrig set noget eksemplar af Sneedorffs *Patriotiske Tilskuere* averteret med meddelelse om, hvilket papir den er på, skønt det jo nu er fastslået, at den er trykt i 1000 eksemplarer på median, 48 på fransk skrivpapir og 24 på realpapir.

— Det fornuftigste vilde være, om man fulgte den franske skik og altid foran i bogen meddelte, hvormange eksemplarer der fandtes på hver slags papir.